

Анатолій Вєтров

*Моїм рідним тату Михайлу Лукичу
та мамі Марії Омелянівні
присвячую*

Десно, милий краю, малої Убеді сльоза

Сосниця, 2018 р.

ББК 84(4Укр=4Чер)6

УДК 821.161.2

В 39

Ветров А. Десно, милий краю, малої Убеді сльоза: поезія / Анатолій Ветров; упоряд. Л.Холецька, комп'ют. набір В.Мовчан. – Сосниця : центральна районна бібліотека, 2018. – 88с.

Збілочка побачила світ завдяки сприяння і великої праці колеги, прекрасної людини, товариша по туристичних поїздках Валентини Миколаївни Мовчан, та творчої допомоги колег Бутівської школи, моїх однодумців та товаришів і подруг Валентини Іванівни Телегуз і Валентини Григорівни Чабак та сприяння працівників Сосницької центральної районної бібліотеки.

Спонсором видання є правнук Оринич Уляни Василівни та Кирила Андрійовича (сусідів Петра Семеновича та Одарки Єрмолаївни Довженко) Євген Рокитський.

ЯКЕ ЦЕ ЩАСТЯ - ВОЛОДІТИ СЛОВОМ!

У відцвіті сріблястого дощу
несе свої надії новий день...

Усамітнюючись, тихенько
відкриває заповітну скриньку
душі відомий на Сосниччині поет
і прозаїк Анатолій Ветров.
Обережно дістає жменьку
дорогоцінних слів-намистинок,
що мережкою лягли на папір. А
думки линуть у минуле...

Згадується скромна,
задумливо прикинула під
скронями зелених тополь та
сосон Бутівська загальноосвітня
школа, яку він очолював чверть
століття і в якій викладав фізику. Адже неможливо забути ті
неповторні роки, коли кожного Першоповересня ця сивочола
голубка оживала від дитячого галасу, коли біля її порога
схилялись пишні осінні айстри, коли над нею шуміли зимові
заметілі, а навесні вкривались білим цвітом яблуні і паморочив
голову духмяний бузок...

За плечима залишилось багато прожитого і пережитого,
пронесеного і перенесеного, а ще більше, здається,
недомовленого, нездійсненого.

Анатолій Михайлович за покликанням – педагог.
Ерудований, енергійний, вдумливий, вимогливий до себе та
оточуючих. А в душі він – поет, людина творча. Яке це щастя –
володіти словом! Скільки сердець можна розбудити ним для
добра! Саме у віршах і розкривається внутрішній світ поета.

Його поетична спадщина різноманітна за тематикою. Милуючись чарівними краєвидами рідного краю, він у своїх поезіях оспівує рідне серцю довкілля. Пишається мужнім, щедрим, працьовитим українським народом з його героїчною історією.

Найсвятіші, найсокровенніші рядки автор присвячує матері – берегині сімейного вогнища. Заповіді її завжди поруч – застерігають, оберігають, надихають, ведуть. Вона ніби вранішня зоря, що світить нам з усіх доріг і відстаней.

А вірші про кохання пронизані ніжним трепетом почуття. У пам'яті залишається щось чисте і світле навіть у вечірню пору земного життя. У більшості поезій ліричний герой – це він сам: закоханий, пристрасний, небайдужий до чужого горя.

Як і раніше, Анатолій Михайлович сповнений творчих задумів. Вітер задумів не остудив його поезій, вогнем душі горять вони і сьогодні. Вчать нас милосердю, гуманному ставленню до людини, захоплюють щирістю і мужністю, ліризмом та ніжністю. Його слово милозвучне, ніжне, тепле й полум'яне. Він залишається життєлюбом і оптимістом за будь-яких випробувань.

Його вірші друкуються на шпальтах місцевої преси та альманасі «Убідь», звучать на засіданнях літературно-мистецького об'єднання «Убідь», що діє на базі центральної районної бібліотеки. Деякі поетичні перлини покладені на музику місцевими композиторами.

То ж нехай поетична нива Анатолія Вєтрова з року в рік засівається зернами добра і любові, проростає в людських душах і серцях. Нехай і надалі голубими птахами злітають його задушевні щирі слова, до яких, як до джерельця, можна припасти з наснагою і насолодою.

*Валентина Телегуз, Валентина Чабак,
ветерани педагогічної праці,
колишні колеги А. Вєтрова*

І. МИ УКРАЇНЦІ, ДОЛІ НАГОРОДА

Незалежна моя Україно!

Незалежність залежного світу,
Незалежність залежних ідей,
Я радію, як сонцю і літу,
Незалежним стремлінням людей.
Незалежних від буднів вчорашніх,
Від реалій прийдешнього дня,
Устремлінням у завтрашнє справжнє,
Під блакиттю без слова «війна».

Незалежність двокольору стягу

Від залежних подій світових.

Ми гартуємо нашу відвагу

І звитягу в боях трудових.

Незалежні, мов птахи в польоті,

Незалежні вітрами в полях,

Наша слава і честь у роботі,

В мозолястих і дужих руках.

Незалежна моя Україно,

Незалежні простори, моря,

Будь могутня в віках, Батьківщино,

Моя ясна ранкова зоря!

* * *

Величний дух мого народу,

Преславна прашурів земля,

Ми – українці, долі нагорода,

«Я українське», – серце промовля!

Я українець – в кетягах калини,

Я українець – в Убеді, Десні,

У пісні роду, у родині,

У перших квітах навесні.

Душа злилася з хлібним полем,
Радіє яблуку в саду,
На біль вона озветься болем,
Озветься на чужу біду.
 Розділить радість, смуток, горе,
 Сорочку зніме із плеча,
 А за коханням перескочить гори,
 Її не спинить блиск меча.
Душа моя – з душею роду,
Радіє птасі, сонцю і ріллі,
І щонайбільший нагороді –
Серпанкам мирним рідної землі.

Доброго ранку!

Доброго ранку, моя Україно!
Доброго ранку, маленьке село!
Усміхнися, як мати до сина,
Як до травня розквітле зело.
 Доброго ранку, оселі і люди,
 І криниці святої вода,
 Хай щастить вам у всьому і всюди,
 Хай обходять нещастя й біда.
Доброго ранку, живе, всюдисуще,
І минуле у скронь сивині,
Те, що вічне, живе, невмируще,
Гей, літа, на баскому коні!
 Добрий ранок, любове остання,
 Смутку карих в зажурі очей,
 І святе твоє довге чекання
 У безмежному морі ночей!
Доброго ранку, село, доброго ранку,
Нехай день твій іде до пуття,
Разом з сонцем хай стануть на ганку
Віра, мир і любов до життя!

Добрий день!

Добрий день, полісяни, від краю до краю,
Добрий день, сіверянська моя сторона,
Я добра у небес для усього живого благаю,
Хай скоріше скінчиться на сході війна.

Нехай добрими будуть свіжі подихи вітру,
Нехай добрими будуть теплі краплі дощу,
Лише крові і сліз я не хочу у нашу палітру,
Я смертей ворогам не прошу!

Хай прокляття впадуть на усіх і повсюди,
Хто дозволив на брата підняти меча,
Добрий день, Україно, добрий день, мої люди,
Добрий ангел у вас хай не сходить з плеча.

Добрий день, Україно!

Добрий вечір!

Добрий вечір, сільчани, добрий вечір,
Добрий вечір, поля, і сади, і двори,
Добрий вечір, гніздечка лелечі,
Добрий вечір, мої трударі.

Ваші руки болять, і схилились утомлено плечі,
На порозі присіли на мить...

Жаль, не чути в дворі сміх і гамір малечі,

Спогад дзвоном у серці болить.

Добрий вечір, село, добрий вечір,

Перша зірка на сході зійшла.

Схід. І здригаються стомлені плечі,

На обличчя суворість із болем лягла.

Там, на Сході, твої односельці,

Залишили дітей і плуги,

З Україною-матір'ю в серці,

Начувайтесь, лишень, вороги!

Вороги, вороги, одновірці,

І слов'яни, здавалося б, ми,

Та якій поклоняєтесь зірці,

Де схопили заразу чуми?

Дорий вечір, село, добрий вечір, далекі від дому,

Хто трима замість рал автомат,

Хай вечірня зоря забере і печаль, і утому,

І світанок прийде, наче щєбіт малих ластів'ят.

Добрий вечір, село, і гніздечко лелече,

І маленький цвіркун на печі,

Хай обніме вас сон за натомлені плечі,

Буде тихо і мирно у вас уночі.

Добрий вечір, село, добрий вечір...

ІІ. ВИСОКИМ НЕБОМ ВІНЧАНА СВЯТА МОЯ ЗЕМЛЯ

* * *

Шукав твій, Соснице, дитинець
Серед будов, людей, доріг,
Куди ж подів його ординець,
Чи свій Іуда допоміг?

Нема відлуння тої слави,
Нема і тіні знамена,
Тієї княжої держави,
Що чула брязкіт стремена.

Ти мала славу містечкову,
І не вщухав тут гам юрби,
Хоча б знайти мені підкову
На щастя княжої доби...

Убеді

Моя розраднице і втіхо,
Поміж низеньких берегів,
Ти котиш хвилю тихо-тихо,
З долин далеких і лісів.

Наче скло – вода прозора,
Ледь-ледь гойдається трава,
Куди несеш ночами зорі,
Чаклунко тиха лісова?

Хоч ти в літах, та вічно юна,
І повна щедрої снаги...
Бринять душі моєї струни,
Твої хвилюють береги.

* * *

Сосниця – звучить, наче сніг
чи віхола,

що над соснами

носиться –

С-с-сосниця, С-с-сосниця...

Чи тупіт

кінських

ніг:

Сосниця, Сосниця, Сосниця,

І посвистом шаблі проноситься –

Сосниця,

чи кличе

з далеких світів

на дитинства стежки,

що травами росяться –

Сосниця, рідна Сосниця...

І приходить юнкою в снах,

наче птах –

Сосниця!

* * *

Ах В'юнко, мила В'юнко,

Межи знайомих берегів,

У грудях серце б'ється лунко –

Отут тебе колись зустрів.

На тихих плесах – цвіт латаття,

Прозорі струмені води,

Любов, як повінь, як багаття,

Згорить усе, та не мости.

Мости, мости межи серцями,

З'єднають наші почуття,

І ми пили уста устами –

П'янку любов – напій життя.

* * *

Рідна моя «Alma mater»,
Тиха маленька Остер –
Нашої долі фарватер,
Де ти, минуле, тепер?

Ніжина древнього школа,
Славний донині ліцей,
Ні, не забути ніколи,
Друзів облич і очей!

Ні, не забути ніколи,
З іменем Гоголя вуз –
Рідної вищої школи,
Братній студентський союз!

Юності нашої поклик,
Серце в грудях, як вогонь,
– Ніжин! – минулого оклик,
Дотик забутих долонь.

Графського парку таїни,
Рідні твої солов'ї,
Де, у якій ви країні,
Друзі студентські мої?

Рідна моя «Alma mater»,
Ніжинські стежки й двори,
Юності нашої свято,
Спогадів зірко, гори!

* * *

Я так давно не був на Потаманці,
Не ходив, як в дюнах, по піску,
Не дрижав, скупавшись рано-вранці,
На зеленім моріжку.

Потаманко, наша Потаманко,
Убідь у зеленій осоці,
Ти звучиш у серці юним ранком,
Спогаду цілунком на щоці.

Потаманка провела дитинство
В вечоровий білий дим-туман,
Потаманкою почався чистий,
Юності бурхливий океан.

Потаманко, наша Потаманко,
Я себе на спогадах ловлю.
Там, на березі, у юності на ганку,
Прозвучало перше: «Я тебе люблю».

Потаманко, наша Потаманко,
Ти звучиш у серці, як луна,
Потаманко, наша Потаманко,
Юності далекої весна.

* * *

Ну, здрастуй, Вале, рідна сторона,
Знімаю шапку всупереч закону,
Ген срібло бань, мов храмів сивина,
Обрамлює Чернігову корону.

Обрамлює корону давніх літ.
Куди там маркетів кричуща позолота,
Час повернув, здається, хід,
І кинути в сідло себе охота.

До рук меча узяти із булату,
Пришпорити гарячого коня,
Байдужості стоптати голову відтяти,
І стріти ранок завтрашнього дня.

Віки спливали, дні і дати,
Тьмяніли білі письмена,
Та не здолали супостати,
Твого, Чернігів, рамена.

Ти линеш чайкою до неба
В стрункій жіночості будов,
Переплелись в тобі, як треба,
Віки, кохання і любов.

* * *

Коли почую я: Чернігів –
У назві міста серед міст,
То стільки рідного і ніги,
Проліг до серця ніби міст.
Од місць отих понад Десною,
Од наших пралісів-лісів,
Де прадід ще ходив росою
І де Скидан колись горів.
Де білі кручі, чисті плеса,
Жнивного поля благодать,
Веселок літніх перевесла,
Лугів духмяних сіножать.
Чернігів, Десно, милий краю,
Малої Убеді сльоза...
Душею Господа благаю:
Хай обмине мій край гроза!
Гроза жадоби, сварок, злості,
Що тьмарять розум, сонце, світ,
Хай душі будуть наші прості,
І чисті, як вишневий цвіт.

* * *

З-за обрію, з-за обрію,
З Чубкової гори
Котилось сонце з торбою
На радість дітворі.
Для радості малечі,
Моїх поліщуків,
Щоби засмагли плечі,
І чубчик побілів.
Щоб рожевіли щічки,
Як вишні у саду,
Як лісові сунічки,
В дубочків на виду.

А з торби Сонце-Сонечко,
Роздасть усім тепло:
Синам, внучатам, донечкам,
Щоб все цвіло й росло.

Вдома

Земле мила моя сіверянська,
Край задумливих сосон, беріз,
І у блискітках хвиля деснянська,
Я до вас щирим серцем приріс!
Тут душа мого древнього роду,
І високі, святі імена,
П'ю з дитинства із Убеді воду,
Тут життєва моя борозна.
Тут орю я свої перелоги,
З віч коханих струмує блакить,
Я несу твої болі й тривоги,
Майбуттям твоїм серце щемить.
Хай щемить, хай не знає спокою,
Серце, кажуть, повинне болить,
Краю рідний, радію тобою
І сумую тобою щомить.
Добре знаю: вітри твої дужі,
Здавна вірю у сиві бори,
Будьте, люди, і ви небайдужі
Будь-якої доби і пори.
Як лелеки, прямуйте додому,
До задумливих сосон, беріз...
Хмари в небі пливуть голубому,
Любо-радо на серці до сліз.

* * *

Утікла весна помежи сосен,
Соняшником літо відцвіло,
Пізня осінь білить крони,
Там зима укутає село.
Жовтий лист замінюють крижинки,
Білий сніг – коштовності роси,
Для мене київські стежинки
В пору будь-яку найліпшої краси.
Та краса – у полі, біля річки,
Між сельчан, як рідних, – з увсебіч,
У терпкім смаку кислочки,
У дівочій пісні, що полоха ніч.
У вечірніх росах над рікою,
В дрібній рясці тихої води,
У плечі дівочім під рукою,
Що чекає щастя чи біди.
Сам собі признатися не смію,
Одного, повірте, не збагну:
Як же Убідь, що в душі лелію,
Промінять спромігся на Десну?

* * *

Цнотливо ранок кутає туманом
Мого села знайомий силует,
А голе сонце, вмите океаном,
З-за горизонту почина свій лет.
Світанок входить на обійстя,
Росою ніч лягає на траву,
І сонце – чисте, променисте,
Нового дня приносить булаву.
Не булавою, о ні, не символ влади,
Заради пісні всіх пісень,
Лише її, її заради
Умите сонце починає день.

* * *

Над Убіддю-лебідкою
Зозулі голос, ліс,
З ромашкою, нагідкою
Сельчанин кожен ріс.

Київські стежиночки,
Київські поля,
Високим небом вінчана
Свята моя земля.

Затим одвічно сильні
І дружні на віки, –
З часів прадавніх вільні
Були в нас земляки.

Земля, земля, земличенька,
Мої ви земляки,
Жіночі милі личенька,
Трудяги-мужики.

Як пісню заспівають –
Змовкають солов'ї,
І зорі так засяють,
Немов вони земні.

Київські стежиночки,
Київські поля,
Любов'ю, небом вінчана,
Київська земля.

* * *

Наші пращури знову із нами,
Подолали всі товщі століть,
Пахне бортъ золотими медами,
І сосна віковічна шумить.

І ведмідь, повен сил і відваги,
І бджола золота серед віття дзвенить.
То ж відкріймо серця для своєї ж поваги,
Гордість – наше минуле, неповторна минулого мить!

Той ведмідь – із Гори чи Покрови,
Чи з моїх в'юнищанських гаїв,
Пахнуть медом деснянські діброви
В позолоті достиглих хлібів.

То ж налий медовухи на денце,
То ж налий, клишоногий, налий,
Хай наповниться радістю серце,
Наливай-бо скоріше, старий!
Вип'єм меду і витремо вуса,
Їй же право, прекрасна ця мить,
Я минулому низько вклонюся,
Щоб сьогодні Україну любить!

Убідьчанка-кирїївчанка

Там, де ліс, де поля облоги,
Де весняне «курли» журавля,
Де зійшлися до купи чотири дороги,
Убідьчанка моя там жила.

Убідьською росою умита,
Сім вітрів їй чесали косу,
І немає такого на світі,
З чим її порівняти красу.
Убідьчанка моя, убідьчанко,
Синє небо і зорі в очах,
А твій погляд, моя полісянко,
У високому небі невпійманий птах.

Твої губи, як грона калини,
А хода, наче хвиля ріки,
Увібрала красу України,
Мов лебідки, твій помах руки.
Кирїївчанко моя, кирїївчанко,
Поля й лісу чарівне дитя,
Наче сонце у нас на світанку,
Хай же сонячним буде у тебе життя.

* * *

Велике Устя, Велике Устя,
На зачарованій моїй Десні,
І досі ще, повір, боюся
Спізнитись на пором у сні.

І досі чую брязкіт ланця,
І Тимоховича оте : «Від-ча-а-ль!»,
Десни я й досі чисто бранець,
Блакитні хвилі, небо, даль...

Спішу до човна у розливі,
Мерщій хватаюся весла,
І межі хвиль уже щасливий,
Сама Десна мене несла.

Оті устенські переправи,
Пором, і човен, і льоди,
Ну скільки там тієї справи –
Туди – сюди – і їдь, іди.

Оті вже давні переправи,
Десна – вода, вода чи лід,
І берег лівий, берег правий,
А не доплив – іди у брід.

І солов'ї із комарами,
І хмари, хмари мошкарі,
І Тимохович разом з вами
Від сходу сонця до зорі...

Нема ні човна, ні порому,
Мостом схрестили руки береги.
І я стою на мості тому,
Які ті спогади для мене дорогі...

* * *

Розкуйовджує вітер тополлю,
Соснам гриви увсебіч розкида,
Всі стежинки знайомі до болю,
Тепла, світла деснянська вода.

Он Сосна, ну а там, за Сосною,
Даленіє Чубкова гора,
І подати, здається, рукою,
До найближчого двору села.
Се Бутівка, рідна серцю Бутівка,
І путівки в затишних садах,
Огинає Бутівку Десна, мов підківка,
Пригорта, мов матуся дитину у снах.

Верболозу тихесенький шепіт,
Наче мами забуті слова,
І лелек над гніздечками клекіт,
І туман, що село сповива.

Спи, Бутівко, в густому тумані,
В щедрих росах чи теплих дощах,
Відійду за межу, і проситиму Бога востаннє,
Щоб лишалась душа із тобою, як невидимий птах.

ІІІ. ЖИВИ - З ІМ'ЯМ, БЕЗСМЕРТНІ - БЕЗ ІМЕН

Звёзды Победы

На солдатском ремне, побывавшем в огне
Той далёкой Великой войны,
С медной пряжки звезда, сквозь года, сквозь года
Всем сияет Победы дорогая звезда!

Золотая Звезда, ты и жизнь – навсегда,
В тёмном небе над полем застыла,
И с могильных холмов, сыновьям сквозь года,
Всем сияет Победы Золотая звезда.

Золотая звезда, ты у вечных огней,
И у стёлл из бетона и стали,
И на бронзе парней, не прошедших полей,
Что не хлебными – бранными стали.

На груди ты блистишь ветерана,
Он идёт на парад, как на бой,
Под наградой зажившая рана,
Словно метка эпохи другой.

Золотая Звезда и Победа,
И салюта Победы огни,
Но священным звучит нам:
– Миру – мир навсегда сохраним!

* * *

Як сиві хмари обріїв далеких,
У травні, кожної весни,
Вертають спогади, немов лелеки,
Живим учасникам війни.

А, може, то не спогади із снами,
Що плачем чайок падають до ніг,
А душі, втрачені синами, –
Син ратне поле перейти не зміг.

І падали, безвусі й сивочолі,
Живі – з ім'ям, безсмертні – без імен,
І залишалися могилками у полі
Та обелісками із трепетним вогнем.

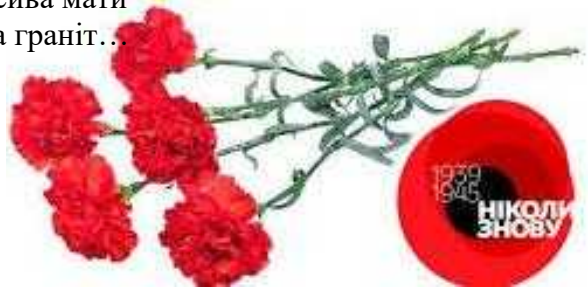
Ні, то не спогади із снами,
Зникають сни, мов цигарковий дим,
У шибку вишня стукає гілками –
Колись так стукав тільки побратим.

Знов розцвітають вишні білим цвітом,
Товариш фронтовий любив в цвіту сади,
Душа його витає понад світом –
Не зміг до травня він дійти...

І б'ється чайка край дороги,
І квилить зрання дотемна.
Гірке і радісне це свято Перемоги –
Згадаймо воїнів полеглих імена.

І ніби знову сорок п'ятий,
В параді сивих стрій солдат...
І мовчки перекличку робить в свято,
Їх рідний бронзовий комбат!

Дарують квіти юному комбату,
І сонце Перемоги піднялось в zenіт,
І лиш старенька сива мати
Холодний обніма граніт...

Афганський синдром

Уйду один, як у розвідку боем,
Давно, друзя, туди я уходил,
Но прошлое опять, опять со мною,
И рядом смерть, хотя ещё не жил.
 Уйду один, прости меня, подруга,
 Хоть впрочем ты давно моя жена,
 Уйду и, может, встречу на тропинке друга,
 Он не ушёл, его ушла война.
Афган, Афган, як камінь дикої боли,
С могилы друга на моей груди,
И шепчет ветром мне он в чистом поле:
– Иди вперёд, дружбан, иди, иди...
 И я иду, глотая боль и слёзы,
 Чтобы не видели ни дети, ни жена,
 Лишь видят их на кладбище берёзы,
 Да полная афганская луна.
Прости, жена, прости, подруга,
Что знаешь лишь одна:
Живу за двух я – за себя и друга,
И за него сегодня пью до дна.

Афганістан

Не розповім про постріли і кулі:
Я сам не був, не був я на війні,
А однокласник мій поранений в Кабулі,
Серьожа вбитий в дальній стороні.
 І брат у тебе має рани:
 Він теж був там, в чорнім краю,
 В далекому і клятому Афгані,
 За що ж пролили кров свою?
Усе життя ночами буде
Війна приходить у снах,
Їх знову будуть ранити у груди,
Цвістиме кров трояндами в снігах.

Цвістиме кров синочків України,
Було воно насправді, не вві сні,
Чи не тому багато маків у долинах,
В горах Афгану ранньої весни?
... Каштани падали і слъози
У Парку Слави на бетон,
Мені здалося: ти, Серьожа,
Живому в докір кинув свій жетон...

Россиянам

Отцы России, мне ответьте,
И матери, скажите нам:
– Против кого воюют ваши дети,
Что мне сказать своим сынам?
Сыны России, дети, внуки
Моих из юности друзей,
Снимите с «калашей», ребята, руки,
Снимите руки с «калашей».
Оружие поставьте в пирамиды,
И улыбнитесь, россияне, нам,
Да простит Бог давняшние обиды,
Нам нечем делить по пустякам.
Нам нечего делить на самом деле,
Нам нечего смотреть через прицел,
Ведь кров родная в каждом грешном теле
И человек – как человек, куда цел.
Снимите руки с автомата,
Вас мамы ждут у стареньких ворот,
Не нужно бойни, русские ребята,
Не простит Бог, ни ваш, ни наш народ.
Ребята, бросьте автоматы,
И протяните ладони нам,
И как с отцами в юности когда-то,
За мир и дружбу по сто грамм.

Не стреляйте!

Крым... На нём – словно шрамы,
Перестрелки в мирные дни,
Вы ль рожали сынов, украинские, русские мамы,
Чтоб убитыми были они?

Чтоб убитыми были их дети,
Ни за что, ни про что на беду,
Словно стала чужою планета,
И дышать, как дышал, не могу.

Не могу я поднять гордо брови
И поднять не могу головы,
Смотрят люди с экрана сурово,
Чьи-то дети, а словно мои.

И стрелять друг у друга – очнитесь,
Вы же дети своих матерей,
Воевать, я прошу – не спешите,
Вам растить сыновей, дочерей.

* * *

Ви простіть мене, діти й онуки,
Що не з вами в військовім строю,
Я старечі заламую руки –
Ви на Сході сьогодні в бою.

Так, на Сході моєї України,
Вас учив я усеньке життя,
Хоч на скронях і в вас уже сивини,
Кожен учень для мене – дитя.

Ви на Сході моєї держави,
Беззахисної, наче маля,
Стали діти щитом не для слави,
Захищають від люті Кремля.

Ви простіть мене, діти й онуки.

Небесная сотня

Небесная сотня, небесная сотня,
Вы – дети, отцы и друзья.
Без боли у сердце, без боли у сердце,
О вас говорить нам нельзя.
Небесная сотня – ты рать из народа.
Бессмертием сотня сильна.
Да здравствует братство, союз и свобода
Народа в державе во все времена.
Небесная сотня – бессмертие кровью,
Над нами навеки дозор.
У сердца народа стучит дикой болью,
Для власти навеки позор.
Небесная сотня, как в небе ракета,
Сияет, как в небе звезда.
Давай не допустим на нашей планете,
Чтоб брат против брата не шёл никогда.
Небесная сотня...

П.І.Сахну та його побратимам

Де сонце встає на світанку,
Інакше на сході тепер,
Матуся в скорботі на ганку –
Кровинка в бою з ДНР.

Синочку, синочку, дитино,
Хай небо тебе захистить,
І молиться мати за сина,
Вкраїна і мати не спить.

На Сході, де зорі і небо,
Де вибухи, дим і вогонь,
– Синочки, тримайтесь, ви треба
Землі материнських долонь.

І молиться мати за сина,
Благає вас рідна земля:
– Синочки, надія остання, єдина,
Україна до вас промовля.

Вас просять дитинства стежини,
І просять батьківські сади,
Вас молить земля України:
– Рятуйте всіх нас від біди!

Хай прокляте буде розпуття,
Що рідних братів розвело,
До чого довело безпутнє,
Те путінське лисе чоло.

Низький уклін вам, наші ратоборці,
До самої батьківської землиці,
Хай чує ворог силу в кожному кроці
І міць святої нашої правиці.

IV. «РІДНЕ СОНЕЧКО, МАЛЕНЬКА СИВА МАТИ У ТРАВНЕВОМУ СВЯТКОВОМУ САДУ»

* * *

Старенька хато із мого дитинства,
Тебе я бачу в найдорожчих снах,
Живеш у пам'яті маленька, світла, чиста,
Як в небі синім білий птах.

Велика піч із теплого каміння –
Прихисток тиші, спокою, тепла,
Служила не одному поколінню:
Всіх годувала, гріла, берегла.

За стінами хурделиці гуляли
І дерлись до горішнього вікна,
А на печі бабуса казку нам казали
Під супровід малого цвіркуна.

Хитались тіні на долівці
Від полум'я лампади-каганця.
І сон малечу гладив по голівці
Із казки про Івана-молодця.

Стареньку хату, мов очіпок, стріху
І вікон погляд чи бабусиних очей,
Тепло і спокій, спокій і утіху
Я й досі згадую в безсонності ночей.

* * *

Синім димом бузок зацвіта біля хати,
І весна на разок одягає роки.
Мов калина в цвіту, наша сивенька мати
Виглядає на шлях з-під руки.

Виглядає на шлях, на дорогу і стежку,
На дітей, на далеку і близьку рідню,
І мережить сльоза ледь помітну мережку,
Обпікаючи серце моє без вогню.

Сивиною роки над чолом рідним нені,
Цвіт калинових віт, цвіт калинових віт,
Дим бузкових багать кличе серце і мене
На доріжку оту до стареньких воріт.

Цвіт калини, бузку, цвіт бузку і калини,
Материнських очей погляд хатніх вікон,
Рідний слід на знайомій до болю стежині,
І обличчя матусі найсвятіше усіх найсвятіших ікон...

Палісад матусиної хати

Майорять майори біля хати,
Веселково квітне палісад.
Все клопочеться старенька рідна мати,
Все одна дає усьому лад.

Палісад матусиної хати
Палісад недоспаних ночей,
Хай щастить тобі гостей стрічати,
Зустрічати внуків і дітей.

Хай бузок квітує біля дому,
Як очей матусиних блакить,
Забуваю біль, утрати, втому,
Досить в палісад мені ступить.

Палісаде маминої хати,
Я до вас усе життя іду,
Рідне сонечко, маленька сива мати
У травневому святковому саду.

Зима селянина

Сніг упав на двори і стодоли,
І шумить глухо бір на вітрах,
Ти присядеш у хаті до столу
Та й відчуєш утому в руках.
Скільки всього у них побувало:
І чепіги, й коса, і зерно.
Все, здається, що зроблено мало –
Он зима забілила вікно.
А зима забілила дороги,
І стежини, і стежки, й сліди,
Випав сніг на дахи і пороги,
На блакитні прозорі льоди.
Ті льоди – наче небо у літі,
Білий сніг – наче цвіт у маю,
І димами покрівлі сповиті
Спочивають у білім раю...
Коли ляжуть сніги на стодоли,
Глухо бір загуде на вітрах,
Лишень сядеш тоді ти до столу,
Щоб відчуту утому в руках.

* * *

На перші котики упали знов сніги,
Та я знайду їх у найбільшу сніговію,
Щоби до тебе, матінко, прийти,
Подарувати провесінь від серця, як умію.
Оцей пучечок першої весни
Як ознака, що березень надворі,
І скрес вже лід між берегів Десни,
По – іншому засяють березневі зорі.
Інакше сонце сяє в небесах,
І небо березнево голубіє,
Чому, матусю, сльози на очах?
І відчуваю: серце не радіє...

На жаль, не запрягти нам вороних
І не податися за Десну за літами,
Нехай пучечок котиків простих,
Про те, що свято нині, нагадає мамі.

* * *

Остання нива батьківського жита
Лягла зерном добірним на току,
Зерно, як сонце, наче перемите,
Останній хліб на хліборобському віку.
Ще топче ряст, радіє сонцю й днині,
Торкає правнуки маленької руки,
Та сил немає, мабуть, по зернині,
Звезло життя із житом на токи.
Звезло життя, і склало у стодоли,
Роки, і силу, і красу,
І руки б'ють тепер розпачливо у поли,
А сльози старості нагадують росу.
Ота роса, що слідом за косою,
Лягала рясно на чолі,
Літа спливли, як листя, за водою,
Чи, може, їх віднесли журавлі?..
Ті журавлі курличуть з високості,
Та не зупинять помаху крила.
Проси їх – не проси, та не завернуть в гості
До твого, батьку, щедрого стола.

Пам'яті батька

хлібороба, будівельника – селянина

Михайла Лукича Вєтрова

Відійшли в небуття хлібороби...

Поряд поле – рядочки горбів,

І як золото вищої проби,

Сонце грає у вітах дубів.

Поріднились навек із землею,

Що топтали усеньке життя,

Поріднились навіки із нею –

Хлібороби пішли в небуття.

Полишили і коси, і справи,

Вороних залишили в сідлі,

Не шукали ні грошей, ні слави,

Праця їх все шукала в селі.

Відійшли в небуття хлібороби,

Наче птахи від нас восени,

І, як золото вищої проби,

Хліборобського роду сини!

* * *

Теплий промінь батьківської хати,

У життєйському морі вогонь,

І старенька зажурена мати,

З ніжним дотиком рідних долонь.

Зорі вікон вечірнього неба,

Із безодні упали на шлях,

А журитись, матусю, не треба,

Я – не спійманий, дужий ще птах.

Не журись і не плач в надвечір'я,

Он на небі яскрава зоря,

Ніби я – подивлюсь на подвір'я

І росою впаду до двора.

Хай нап'ються роси, як любові,

Пізні квіти у нашім саду,

Будьте, мамо, Ви завжди здорові,

Я до Вас надвечір'ям іду.

* * *

Під місяцем і зорями
Не йде матусі сон,
Завіяло-засніжило,
А наче квітне льон.

Сади стоять занесені,
Не снігом – мов цвітуть,
Заквітчані-забілені,
У пам'яті живуть.

Зринають дні із карбами –
То дощ, а то – гроза,
Блищить коштовно скарбами,
Матусина сльоза.

Оплаче неоплакане –
Сльозинки із-під вій,
Зірками передбачений
Життєвий хід подій.

І заболить відболене,
Озветься те живе,
Роками не подолане,
Що й досі душу рве.

Згадає мить незгаяну,
І давню хвору ніч,
І сина – неприкаяний,
Життя жбурля, мов річ.

І стиха тим утішиться,
Що зорі в вишині,
Такі ж високі лишились,
Як в давні юні дні.

* * *

Зацвіте у полі материнка
Усміхом матусиних очей,
Поведе зарошена стежинка,
До знайомих змалечку дверей.

Материнко, рідна материнко,
Вплетена у сонячне руно,
То моя душа постука дзвінко
Пташкою у мамине вікно.

Теплим вітром пролетить над ганком,
Висушить матусину сльозу,
Сонцем гляне тихим ранком
Чи озветься громом у грозу.

Материнко, рідна материнко,
Материнко – мамина трава,
Ти звучиш для серця щемно-дзвінко,
Як в дитинстві мамині слова.

* * *

Невтомні бджілки-трудівниці
Летять до вулика в саду,
А батько з рамкою в правиці,
І поряд з татом я іду.

Маленькі божі трудівниці,
Спішать в гарячі літні дні,
Бо відцвітають вже суніці,
І хустки білі скинули вишні.

Цвітуть сади на оболонні,
Дзвенить бджола, куриться шлях,
І пахнуть медом батькові долоні,
Сміється сонце в татових очах.

Меди – медами, пахнуть медом,
Сади і вулики в саду,
І під високим білим пледом
Я з татом вічністю іду.

Синові

Маленьке хлопчентко сплеснуло в долоні –
І цілий світ упав йому до ніг,
Дзвіночок задзвенів в солодкому полоні
Усіх моїх надій, усіх моїх утіх.

Біліють поміж трав голівка й рученята,
Кудись воно біжить, кульбаби топче цвіт,
А мамин поцілунок і сильні руки тата,
І батьківський поріг – найперший заповіт.
Маленьке хлопчєня спинилось край дороги,
Бо розчинилась в ній стежиночка мала.
Колись пройдуть по ній усі мої тривоги,
Як доленька його покличе із села.

* * *

Воно біжить мені навстріч,
В руках несе початок дня,
Маленька єдність протиріч,
Кульбабка жовта – внучєня.
І сонце сяє яскравіше,
Зникає зло з людських облич,
Маленьке диво найрідніше,
Маленька єдність протиріч.
В очах – блакить, в очах – безодня,
І сонце, сонце навсебіч.
Моє внучатко, сонця доня,
Маленька єдність протиріч.

В. ХАЙ ЮНИМ ДУШАМ ЦІ ДЖЕРЕЛА НА ВСЕ ЖИТТЯ ДАЮТЬ СНАГИ

Олексі Десняку

Перейшли, перейшли батальйони
І Десну, І Дніпро, і туман,
Мовчазні лиш в пісках медальйони –
Давній слід незагоєних ран.

Нам би зараз, Олексю, ті роти,
Троєкратне могутнє «Ура!»,
Тільки пам'ять, хвилина скорботи,
Та вогонь, що ніяк не згора.

Нам би зараз ті руки та душі,
Ми змінили б і долю, і час,
У безмежжі небес і на суші
Просять Господа павші за нас.

І твоя десь душа у бездонні,
Квилить чайкою ген з висоти,
За Десною розсідлані коні,
І по травах ідеш, та не ти.

На галявинах там первоцвіти,
Ніжні квіти, біліші за сніг,
І душа хоче краєм радіти,
Щоб упасти росою до ніг.

Щоб упасти на трави росою,
На з дитинства знайомі стежки,
Щоб із сином пройтись над Десною,
У синах ви назавжди, батьки.

Перейшли, перейшли батальйони,
І Десну, і Дніпро, і світи,
Лиш, Олексю, сини невгамовні
Все продовжують далі іти!

Пам'яті О. Десняка

Я знов летів, мов з вирію до хати,
Де Деснякові кручі й береги,
Де слово «Україна» звучить, як слово «мати»,
Не пройдуть тут ніякі вороги.

Не мусять тут ступати недруги-чужинці,
Як не змогла втриматись жодна тут орда,
Бо сяють чисті зорі і стежки-гостинці,
Лиш для друзів далеч розгорта.

Тут ясні зорі і глибокі води,
І Деснякове серце б'ється джерелом,
Не позичати людям тут, а ні добра, ні вроди,
Ні голосу дзвінкого над селом.

Благословенна будь моя прекрасна Десно,
Благословенний будь весь задесенський люд,
У славу краю – вірю, що воскресне,
І Деснякове слово оживе ще тут.

Ще оживе у новому столітті
І зазвучить по-новому краю,
І будуть душі пращурів радіти,
Що їх нащадки у земнім раю.

Олексин край

Стежина в'ється аж до плеса,
І Лош блакитніша небес,
Твій край омріяний, Олексю,
З весною знов життям воскрес.

Над ним зійшлися перевесла,
Років, віків і лихоліть,
І мо' твоя душа воскресла,
Так гірко птахою квилить.

Десняк, Десняк, понад Десною,
Біліє чайчине крило,
І розцвітає знов весною
Любов'ю вінчане зело.

Любов'ю сина первоцвіту,
Любові отчини ріка,
Злітає чайкою над світом,
Душа Олекси Десняка.
Летить, сердега, знов весною,
Святий деснянський оберіг,
Щоб впасти чистою росою,
На отчий берег, мов поріг...

О.П.Довженку

Довкола світ такий широкий
І горизонт не зна кінця,
Колись земляк наш ясноокий
Прославив Десну, матір і отця.
 Не просто в слові слава, а в людині,
 І нею зроблених ділах,
 Його струна звучить донині,
 Як оберіг на всіх вітрах.
Струна могутньої любові
До придеснянської землі,
Де трави ніжні та шовкові,
Де сумно плачуть журавлі.
 Де плачуть верби край стежини,
 Сльозою чистою роси,
 У небі синьому хмарини,
 Із дальнім одзвуком грози.
Хай юним душам ці джерела,
На все життя дають снаги,
Аби Вкраїна не померла,
Щоб знали наших вороги!
 Вона зове нас із далека —
 Деснянська наша сторона,
 Кружля душа, немов лелека,
 Жива Довженкова душа.

Мій Довженко

Моє ти рідне Придесення,
Пісок і кручі, і вода,
Митця самого одкровення,
Його слова і думи, і хода.

Ім'я Довженка знане в світі,
Прославив рідний отчий край,
Ним зачаровані навіки,
І краще в світі не шукай!
Довженка думи, мов на плаху,
Лягли рядками на папір,
Та не курили ту «бамагу»,
За образи ховали – слову вір.
Ходу Довженка й досі чую,
Коли дивлюся на екран,
Давно світами з ним мандрую,
Та не змінив Десну на Одер або Сян.
Довженко й наше Подесення –
Чарівний отчий милий край,
І береги Десни, як одкровення –
Ріднішого на світі не шукай!

Століття рідної газети

(«Вісті Сосниччини»)

Століття рідної газети,
Немов бузковий сивий цвіт,
Вміщаєш цілу ти планету,
Імен, подій із роду в рід.
Чекаю я тебе, мов рідну,
У листоношиних руках,
Немов зорю оту досвітню,
Як пісню жайвора в полях.
Хай тиражі ростуть з роками,
Як повинь нашої Десни,
Назавжди будь, «районко», з нами,
Нехай читають внуки, дочки і сини.

**Миколі Петровичу
Адаменку – 75**

В полоні літ. Ні, не в полоні,
А на чолі своїх років,
Іще гарцюють Ваші коні,
Байдужості збиваючи посів.

Прожитих літ, мов хуга-сивина,
Та серце сповнене піснями,
Душі джерельна глибина,
У Вас не змулена роками.

Тайга-закон?! Зась, навісні;
Звучить хай щире, рідне слово,
І Ваша осінь, ніби навесні,
Нехай квітує малиново,

Нехай ще довго родить нива,
Та творча нива ратая,
Хай доля буде не примхлива,
І муза вірна та своя.

То ж роздавайте всім багатство,
Багатство серця і душі,
І читачів прихильне братство,
Читає прозу Вашу і вірші.

Щоб ліку за роботою рокам не знали,
Хай завжди поряд вірний друг,
Щоби стело в руках тримали,
Як хлібороб тримає плуг.

Многая лета!

В.Ф. Высоцкому в его 80-летие посвящаю

Мне не войти два раза в ту же реку,
Два раза жизнь не проживу,
Но каждый раз я оставался человеком –
До смерти этим дорожу.

Я дорожу друзьями – их немного,
Нас разбросала жизнь, порою смерть,
Не понимал, поверь, не понимал одного,
Как можно глядя не смотреть.

Как можно, глядя у глаза другому,
О ком-то дурно говорить,
Как можно человеку, как родному...
Да ладно уж, давайте лучше жить.

Давай, давай, нальём немного,
Не выпьем, а пригубим лишь чуток,
И вспомним, кто не продал нас и Бога,
И вытянул судьбы заветный номерок.

Без зависти, а с гордостью за друга,
Не просто друга, чисто мужика,
Что у него такая вот подруга,
Надёжная и крепкая рука.

А у меня такая вот кручина,
Тяжёлая и горькая печаль,
Что ждёт меня лишь тонкая рябина,
И никому на свете уж не жаль.

VI. УМИТИЙ ЧИСТОЮ РОСОЮ МОГО ПОЛІССЯ ПЕРВОЦВІТ

Полісся первоцвіт

Ділю оте, що не ділили,
Вам оддаю, воно моє,
Те потаємне і незримо,
Оте, що в серці здавна є.
Візьміть любов до тихого світання,
Коли зоря вінчає літню ніч,
І перша птаха, сама-сама рання,
Дарує пісню, мов коштовну річ.
Світанок, щєбіт переповнять душу,
Зволожить очі вранішня роса,
Віддять прекрасне просто мушу,
Нехай і вас чарує та краса.
Отут вона – не в дальнім зарубіжжі,
На просторі поліському – без меж,
У щєдрому і золотому збіжжі,
За Убіддю, до котрої ідеш.
Іду в красу, ділюся красно,
Який же красен дивосвіт!
Умитий чистою росою,
Мого Полісся первоцвіт.

* * *

Наче груди жіночі, річки та озера,
Набухають від ласок весни,
Гостре лезо пурпурної сфери,
Геть кромсає окови Десни.

Вибухають в лісах первоцвіти,
Розкисають стежки від води,
У веснянках нагадують діти,
Про затоплені дальні броди.
Он рожеві зі сну верболози,
Зовсім голі стоять серед хвиль,
Зазбиралися хмари на грози,
Діловито гуде перший джміль.
Сонце вдарило в бубони неба,
Передзвоном над краєм – весна,
І доріжок шукати не треба –
Подесенням вирує вода...

* * *

Горобино моя, горобино,
В чорно-білім зимовім саду,
Із дороги стрічаєш, мов сина,
Як до нені, до тебе іду.
Сипле білою-біла пороша,
Наче цвіт у далекім маю,
Горобина не зрадить, не може,
Я чеканням її дорожу.
Заспокоїть негоду у серці,
Увесь клопіт земного буття,
І побачу у ній, як в люстерці,
Все, що робить із нами життя.
Горобино моя, горобино,
Відлітають літа, наче цвіт,
Ніби матінка рідному сину,
Горобина киває у слід.

* * *

Сьогодні вже, дивлюсь, минає,
Он сонце падає навскіс,
Здається, захід ген палає,
Немов в пожежі дальній ліс.

Прийдешній вечір, далі – завтра
Переступа поріг вночі,
Щоб сходу засіяла ватра,
Тепло живому несучи.
Засяє росяно довкілля,
Живих очей жива блакить,
Землі поліської чар-зілля
Любистком хай нам майорить.

* * *

Шумлять дощі сосново на світанку
Весняної досвітньої пори,
А потім сонце, наче мама, з ганку
Із усміхом зійде до дітвори.
З умитим сонечком приємно всім дружити,
Веселкою засяє угорі,
Щоб сонячно і весело прожити,
Прийдешній день поліській дітвори.
Іди, тихенький дощик, над полями,
І над лісами, дощику, іди,
Щоб потім сонечко іскрилося над нами,
Іди Поліссям, дощику, іди.

* * *

Поглянь – а літа знов немає,
Про нього згадка з білих павутин,
І клен з осикою вбрання скидає,
На хризантеми цвіт останніх теплих днів.
Бабусі літо, як прощальна ласка,
Прощальна ласка і тепло,
І ніжності осіння казка,
Поглянь, а літа наче й не було.
Було чи не було, оте коротке літо,
Коротке літо, як і все життя,
Ступає осінь тихо, сумовито,
Ах літо, літо, осені дитя!

Бабине літо

Поліська осінь золота,
На всьому колір позолоти,
Палає лист, як золото хреста,
Тріпоче з болю і скорботи.
Скорботи за минулим днем,
А час собі збирає мито...
Он заблукала осінь стомленим конем
На стежку бабиного літа.

Білий сніг

На світанку ступив я на ганок,
Ні стежок, ні широких доріг,
Що за дивний сьогодні світанок –
Перший сніг впав до ніг, перший сніг!
Ні стежок, ані сліду довкола –
Рушником перший сніг на поріг,
І засніжені ліс, і село з рідним полем –
Перший сніг впав до ніг, перший сніг.
Перший сніг – озивається серце із болям,
На чолі густо сніг, перший сніг,
І злились темний ліс з білим полем –
На порозі зима без доріг.
Ожереди стоять під снігами,
А у ніг і літа, і роки,
Білий сніг над моїми роками –
І не скине їх помах руки.
Білий сніг під моїми ногами,
Перший сніг і густа сивина,
Не ділюся ніким із роками,
Розділю краще келих вина.
Друзям щедро наповню ігристе,
А не друзів у мене нема,
З неба падає срібло іскристе,
На порозі зима, на порозі зима.

VII. СИЛЬНИЙ СИЛОЮ Я НЕЗЕМНОЮ

* * *

Неправда те, що коло без початку,
До щастя рвався по прямій,
Не розгадав якусь загадку...
І все. Пішов по колу, по кривій.
А коло теж крива, лиш іншого порядку,
На світі цім нема нічого без початку,
І не буває просто так,
Лиш треба вчасно розгадати загадку...
Чому мене стрічає лиш старий вітряк,
І чи запалить хтось лампадку
Моїй душі, але не просто так,
На добру згадку –
Лампадку пам'яті?
Малу лампадку...
У кожного було усе спочатку...

* * *

Виводить ранок за ворота дому,
Навстріч іще одному дню,
Що буде в нім і що – потому:
Програю бій чи виграю війну?
А мо' цей день з потоку буднодення,
Як сірий птах на сірому даху?
Хай стане він душевним одкровенням,
А не блюзнірством на людським сміху.
Веди ж бо, ранку, в сьогодні, в
В дзвінку й прозору дня блакить,
Хай не полишить лиш натхнення,
Звичайний день по-справжньому любить.

* * *

Років життя нанизує намисто,
Самотності окраса і печаль,
Поліська осінь тиха, урочиста,
І Убідь дні відносить тихо вдаль.
Життя прожитого бурштину,
Мов крапелька, година, день і мить,
Нелегко із достойним іменем людини,
Життя у світі нам було прожити.
У світі заздрощів, грошей і сили,
Відомих «блату», «криші», і «руки»,
Багряна осінь, темні небосхили,
Разки життя нанизані роки.

* * *

Зелена бронза старовинного свічада,
З якого часу ти прийшла у дім?
Чиїм іконам і яким лампадам,
Здіймався свічки світлий дим?
Наш час ком'ютера і прози,
«Крутих», «зелених» і міцного кулака,
Та, як завжди, шибки розписують морози,
До серця горнеться коханої рука.

* * *

На цвинтарі старому солов'ї,
Здалось, востаннє надривають душі,
Мов пісні недоспівані чії,
Із неба докотилися до суші.
Щоб перелитись тихого світанку,
В безмежне море весняного дня,
Аби зійти із неба, наче з ганку,
Та й осідлати прудкого коня.
Помчить, гривастий, у безмежне поле,
Чи вітром в нетрі лісові,
Або упасти ввечері додолу,
Зорею з неба в трави лугові...

Елегія

Кордон ненависті й любові,
Кордон порядності і зла,
Там східці зчовгані дубові,
За тонким присмерком із скла.
 За тонким присмерком кохання,
 За тонким присмерком жаги,
 Те недосяжне сподівання,
 З очима чорними туги.
Туги тії, як морок синій,
Як в листопаді листопад,
У дощ, докучливий осінній,
Що переходить в снігопад.
 У зорепад твоїх цілунків,
 В розкуті скуті почуття,
 У неземні твої дарунки,
 Що суть і сенс цього буття.

* * *

Хай Вас не квапить час у осінь,
У пору золоту дощів,
В морозів першу тиху просинь,
Хто їх чекав чи хто хотів?
 Ах, осінь, осінь, переходиш в зиму,
 Агей, далеко ще весна...
 Проходить все отак незримо,
 Лиш зримий ріст того зерна,
Що кинуте в ріллю глибоку,
Із хліборобської руки.
І тягнеться собі, нівроку,
До сонця колос залюбки,
 Із року в рік, щодня, щоднини,
 Аби на кожному столі
 Лежала сонечком свята хлібина,
 В далеких місті і моїм селі.

* * *

«Із пуху в прах».
Ви чуєте?
У прах.
Не знайдено в віках,
Що суть життя,
І смерті суть
Людини. І первородного гріха,
У чім причина...
Не одна
Змовкала враз пташина
При пострілі галузки.
Розпачливо змовкаєм ми,
Коли на друзки
Примарне щастя розлетиться вмиль.
Невже відтате не болить?
То що ж це значить – жить,
І в чому сенс життя?
Любить? А що – вмирать?
Як знать, як знать...

* * *

Життя розкладує пас'янси
Із днів твоїх і днів моїх.
Ми почуттів щасливі бранці,
Із вуст зіцелуємо їх.
 Із вуст зіцелуємо шепіт,
 З очей зіцелуєм блакить,
 Заводить гра обох у невідь,
 Яка солодка кожна мить!
Блукати хочеться у звабі,
У почуттів тонути рік,
Всесильним бути і бути рабом,
Який короткий, справді, вік.

* * *

Незметений засніжений поріг,
І дим не врунить пустотливо,
Хтось із стареньких занеміг,
Хіба в селі це нині диво?
Не диво, Боже мій, на жаль,
Пусті оселі і холодні хати,
У вікнах хат така печаль,
Яку не можна описати.

А час іде...

Години, дні, немов коралі,
Життя нанизує разок,
Міняють радості, печалі,
А час іде за кроком крок.
І тільки так, і тільки так –
Години, дні і Новоріччя,
Немов завалений верстак,
Чеканить час своє обличчя...
Зоря упала. Я не встиг
Згадати давню мрію,
Затим тепер, повір, жалію,
Обставин просто, мабуть, збіг,
Хоч просто так нічого не буває.
Та доля відає, і знає,
І мовчить.
У кожного вона своя.
Зоря упала – всього мить,
Не встиг я долю попросить,
Одне, одне лише бажання –
Тепер даремне сподівання,
Зіркову знову дочекатись мить.
Години, дні ідуть у далі,
Життя нанизує коралі...

Не знаю

Не знаю, хто, за ким і звідки
В моєму роді здавна є,
Бо розгубились рідні свідки,
Час плетиво своє снує.

Свою одвічну павутину,
Усім відоме забуття,
Збирає час оту данину –
Життя і смерть – без вороття!

І не просімо індульгенцій –
Час непідкупний, тільки час,
Збира данину без сентенцій,
Не обмине ні їх, ні нас.

Та я спокійний: у колисці
Себе у внучці пізнаю,
У непомітній навіть рисці,
Себе майбутнім віддаю.

Прошу у долі лиш дрібницю,
Мов мідяком – життям плачу,
Один лиш день – не всю седмицю, –
Поставить з воску плачучу свічу.

Нехай оплаче безголосо,
Як той осінній дрібний дощ,
Усе, що йшло у мене косо,
Що не прийшло і не збулось...

Моя філософія

Не хочу доріжку червону,
Стежину, дай Бог, в споришах,
Вечірнього тихого дзвону,
І рідний омріяний дах.
Не хочу хором і палаців,
Торбинок в швейцарських льохах.
Щасливий утомою в праці,
Мозолям на власних руках.

* * *

Я не бажаю зла ні близьким, ні далеким,
В душі і серці злови не ношу,
Хай мир і щастя носять вам лелеки,
Я Господа просив, проситиму й прошу.

Прошу, не знаючи молитви,
Так, як у спеку просимо дощу,
Як мати може Господа просити,
Я Бога людям злагоди прошу.

Любов і злагода нехай панують в домі,
У кожній хаті і селі,
Нехай душа не знає втоми,
Робить добро всім сущим на землі.

* * *

Мій дім з піску і синього туману,
На березі забутої ріки,
Та інший не зведу, і зводити не стану,
Він буде мій на всі віки.

Роки щезають в затуманні,
В блаваті місячних глибин,
Щезають дні, надії теж останні,
Збігають всі у день один.

Той день страшний, день власно судний,
Коли ти сам, неначе блудний,
Прийдеш до самого себе.
І розітнеш себе самого.

На перехресті суджень і думок,
Із слів чужих, докорів і пліток,
Іще до суду праведного Бога,
Не прощений ніким – їм не до того.

Зате простивши всякого і вся,
Не вводячи Всевишнього в оману,
У домі із піску і синього туману
На березі забутої ріки,
Без прощення і вірної руки...

Арій

Не віднайшов сліди їх роду,
Шукав їх образ у юрбі,
Та має іншу все природу:
Шукаю арія в собі.

Дивлюся в небо – бачу поле,
І відчуваю часу рух,
Озветься серце раптом болем,
За рабство наших вільних душ.

Ступлю на ниву босоного –
Душа до жайвора злетить,
Шукаю арія святого,
А він земний і хоче жить.

Мій древній предку, древній арій,
Тебе я чую у собі,
Коли несучу пучок конвалій,
Одній-єдиній у юрбі.

* * *

Я прощаюся з літом сьогодні,
Хоча сонце, і тепло, й зело,
Та вже спасівські ночі холодні,
Отже, літо, вважай, відійшло.

А латаття, латаття, латаття –
Біле, жовте на плесах ріки,
Розпалили в душі ви багаття,
Що, здавалось, згасили роки.

Пригадався той дощ серед літа,
Ні, не дощ, а волога теплінь,
Ти сміялась, цілунками вкрита,
У знеможі упала в курінь.

Я прощаюся з літом сьогодні,
Здрастуй, осінь, чую плач журавля,
Дні коротші, а ночі холодні,
Калинове намисто одягає осіння земля.

* * *

Не зіпхнуть мене з кулі земної,
Я люблю і поля, й береги,
У розливах простори весною,
І безмежні зимові сніги.
Сильний силою я неземною
Від джерел і співучих дібров...
Упаду я на трави рососою,
Сірим птахом до кінських підков.

* * *

Зима – зимонька,
Весна – веснонька,
Літо – літечко,
Осінь – ???!!!...

Не плач, не плач, старенька осінь,
Що ніжних слів тобі немає в словнику,
Я слізки витру, немало довелося,
Жінкам їх витирати на віку.

Не плач, старенька осінь, як матуся,
Коли синів чекає із путі,
За вас обох я тихо помолюся,
Хай з вами буде Бог і всі святі.

Не плач, не плач, моя чарівно втіхо,
Поглянь, бабусі літо косу розплело,
«Курли, курли!» – із неба лине тихо,
А в мареві від сліз стоїть село.

Не плач, не плач, золоторуна,
Твої скарби збирають дітлахи,
Прощальна пісня тонкострунна,
Несуть її до вирію птахи.

Не плач, не плач, моя багряна втіхо,
Не рви старечу душу аж до дна,
Одній тобі скажу я тихо-тихо:
«Для мене можеш бути остання і одна».

VIII. КИПЛЯТЬ БУЗКИ НЕСТРИМНО ПОЧУТТЯМИ

* * *

Киплять бузки нестримно почуттями,
Вишнева віхола в травневому саду,
І солов'ї співають до безтями,
Збентежений, під зорями іду...

Нехай цвітуть бузкові віти
І радість переповнює серця.
Яке то щастя – просто жити!

І шлях не має ще кінця.
Весняний сад, весняні ночі,
Безумні наші солов'ї...
Нехай цвітуть бузково очі,
Нехай горять уста твої.

* * *

Давай зіграємо у сніжки,
Щоб руки змерзли у снігу,
І залишилися доріжки,
Щоб ти сміялась на бігу.

Хай пада сніг тобі на щоки,
А я зцілую сніг із них,
Ми геть забудемо за роки,
Не стане діла нам до них.

Тебе зігрію біля серця,
Духмяний подих поряд твій,
Очей розтануть два озерця,
Над ними – трепіт довгих вій.

Давай зіграємо у сніжки,
Допоки ще нема зими,
Які стрункі у тебе ніжки,
Давай пограєм в сніжки ми.

* * *

Моя весна давно позаду...
Загублені збудовані мости,
І тиша жде засніженого саду,
А у саду чекаєш, може, ти.
Одна стоїш у тихому мовчанні,
Одна стоїш в забутому саду,
І білий сніг, немов фата вінчальна,
До тебе все життя іду.

Давно чекаєш у надії,
В очах засніжена блакить,
І не сховають довгі вії
Того, що так в тобі болить.
Болять роки, що без любові,
І ті роки, що в них не ти,
Дзвенять мости, дзвенять кленові,
Та нам по них уже не йти.

Біжить дівчатко карооке,
Назустріч їй біжить хлоп'я,
Неначе я у давні роки,
Неначе ти, любов моя!
Ах, мости ті, мости ті кленові,
На узбіччях глибокі сніги,
Ніби краплі блищать бурштинові,
Сльози смутку, надії, жаги.

* * *

Я так давно тебе не бачив,
Між нами простір, час і спалені мости.
Тепер пусте, кого і хто з нас не пробачив,
І перший не сказав кому: «Прости».
– Прости, прости, – кому було кричати,
У небо, морок чи густий туман?
І риси час продовжує стирати,
Як напис на піску стирає океан....

* * *

Не крига у серці, не крига,
І навіть не рання зима,
Далека ще перша відлига –
Боїшся любові сама.

Боїшся зими серед поля,
І сліду мого ти на ній,
Та молиш, аби твоя доля,
Дві стежки звела в слід один.
Дві стежки зимові, дві стежки,
Хай зверне зима на весну,
Зіллються хай тонкі мережки
Двох стежок в доріжку одну.
Дві стежки, зимові стежини...
Хай віхола слід заміта,
Розтоплять у серці крижини
Гарячих цілунків уста.

* * *

Не усім те дано зрозуміти,
Що зима – то не просто зима,
А можливість, як доля, зігріти,
У кого саме тебе нема.
Ляже сніг між землею і небом,
Зникнуть простір, і час, і мости,
І дивитись обабіч не треба,
Можна просто без стежок іти.
Можна тихо іти по засніжжю,
Поміж зір, що блищать на льодах,
І радіти тому бездоріжжю –
До коханої стелиться шлях.
І ступити у пахощі літа,
Переповненим щастя й жаги,
Поцілунками милу зігріти,
Тут морози не мають ваги.

* * *

Креслить дощ осінній в косу,
В косу лінію вікно,
За Десною тиха осінь
Заблудилася давно.

Ген тріпоче листя клена –
Пурпурове знамено,
Осінь жовта і червлена,
П'є в лугах п'янке вино.

Те вино медами пахне,
І путівками садів,
Теплим літом, диким цвітом,
Терпким присмаком плодів.

А по небу линуть вежі,
Де й подівся Сонця жар,
У лісах горять пожежі
Лісових моїх стожар.

* * *

Не треба, не треба пробачень,
В душі більш немає снаги,
На стежку колишніх побачень
Упали глибокі сніги.

Стежина була та єдина,
Раптом пішла врізнобіч.
Схилилась до мене калина,
Шепоче: – У чому там річ?

Берізка протягує віти...

– Не треба, прошу вас, жалю,
Ніхто не дізнається в світі,
Як все-таки міцно люблю.

Не скажуть ні погляд, ні спина,
Ні стишений крок на ходу,
Лиш вірна моя горобина,
Обніме мене у саду.

* * *

Послухай тишу – неймовірність,
Як мовчазної крик п'їтьми,
Далеких зір сором'язливість,
За наші окрики земні.

Послухай тишу – морок ночі,
І морок ночі у очах,
І не слова пусто пророчі,
А ніжні руки на плечах.

Вони сплетуться, наче крила,
Гарячі подих і уста,
Яка незнана тиші сила,
Коли та тиша не пуста!

* * *

Я зірками для тебе засію –
Із пшеницею ляжу до ніг,
Слово мовить, мабуть, не зумію,
Що у серці любий беріг.

Нехай сіють зорі із неба
І зоріють в коханих очах,
І нікого, крім тебе, не треба,
Не шукатиму навіть в думках.

Не шукаю легких переходів,
Не деруся на спину чужу
І немає в роботі – «вже годі»,
А дружу, то насправді дружу.

Як сумую – то лиш наодинці,
Якщо горе – то горе моє,
Не товчусь по зеленій билинці,
Що живе – хай під небом живе.

Засіваю на щастя і долю,
Нехай зоряно ляже до ніг,
Щоб пройти по життєвому полю,
Щирий засів тобі допоміг.

* * *

Нема тепла осінній квітці,
Зелений лист згубив бузок,
Короткий день на павутинці-нитці,
Дощин нанизує разок.
Одягне осінь те намисто,
І поведе у сиву даль,
Розкаже осінь особисте,
Від чого смуток і печаль.

* * *

Що зацвів іван-чай одинокий,
Онде осінь блукає в гаях,
Як і я, ти такий невисокий,
Синій мій неупійманий птах.
 Що зацвів, коли осінь довкола,
 Баби літо і те одійшло,
 Он сивіє низинами поле,
 Як моє посивіле чоло.
Де ж ти був, іван-чаю, неборе,
Коли літо довкола було,
І любов, і тепло, чисто море,
Полонили людину, і птаха, й зело.
 Хизувались росою осини,
 І губились у травах меди,
 А тепер ти один, без родини,
 І нема нам до кого іти.
Іван-чай мій, зело іван-чаю,
Чом зацвів ти в осінню імлу,
Із любові зацвів, чи з одчаю? –
Я питаю билину малу.
 Синім цвітом хитає билина
 Головою киває зело:
 – Така доля у мене, людино,
 Буде так, що би там не було.

* * *

Зацвітає весна білим цвітом лілеї,
Наді мною сніги негараздів і літ,
Ніжна квітко весни, стань моєю, моєю,
Бо без тебе сумний, одинокий мій світ.
Ах лілея, лілея, ніжно-біла лілея,
Хай між нами сніги, хай між нами роки,
Зацвіти для мене і засяй над землею,
Мо'зіллються в один два далекі світи.
Ах лілея, лілея, ніжна, біла лілея,
Світла мрія моя у блакиті небес,
На Поліссі зустрівсь несподівано з нею,
Хоч так довго шукав у горах едельвейс.

Свято Валентина

Іще далеко подихи весняні,
Іще гуляє сніговій,
Дівочі щічки ще рум'яні,
І розцвітає погляд із-за вій.
Валентина, свята Валентина,
Весняного взимку посланця,
Вітаю з святом Валентина
Усі закохані серця!
Ще голі віти у діброві
І снігу білі килими,
Та свято щастя і любові
Прийшло до нас в кінці зими!
Блакиттю небо хай голубить,
Любові хай дзвенять струмки.
Бережіть, дівчата, губи,
Любіть жінок, чоловіки!
Валентина, свята Валентина,
Весняний перший посланець.
Валентина, свята Валентина,
В життєвім морі щастя острівець.

* * *

Заплави за Десною,
Хмаринки ген пливуть,
Освячену весною
Тетяною зовуть.

Тетяночко, Тетянко,
Прозоре джерело,
В очах твоїх, деснянко,
Чар-зілля розцвіло.

Палахкотять багряно,
Трояндами уста,
Тетяночко, Тетяно,
Десняночко проста.

Он розцвіли над хвилями,
На всенький-всенький світ,
Твоїх грудей дві лілії –
Сліпучо-білий цвіт.

Тетяночко, Тетянко,
Жіночо-чарівна,
В твоїх очах, веснянко,
Кохання і весна.

В очах твоїх, Тетяно,
Втопилося б село,
Один лиш я не стану,
Утопленим назло.

Хай топляться останні,
Щоб одному із ста,
Зацілувати Тані
Трояндові уста!

* * *

Даремно стежку прокладаю –
На ній не з'являться сліди,
Хоча це знаю, добре знаю,
Однак не вірю в знак біди.
Чи поверне до хати твій слід
І у серці заповниш утрату?
Не прошу, бо прохати не слід,
Все лишаю одімкнену хату...

* * *

У тебе – переваги віку,
Прожитих літ легка вуаль,
Твої роки не варті ліку,
Не всього ще, принаймні, жаль,
 Іще достатньо проглядає статъ,
 І, власне, маєш все, що мусиш матъ,
 Аби обранцеві сказати:
 – Я хочу в себе закохати,
Ти будеш мій...
І будеш матъ,
Бо в тебе переваги віку,
Роки жінок не потребують ліку...

* * *

Надвечір'я, поглянь, надвечір'я,
Швидко час, наче річка, тече,
Не прощання, а може, знечів'я
День торкає тебе за плече.
Озирнися, мовляв, озирнися,
День пройшов, і уже на порі,
Надвечір'я, сам собі усміхнися,
Усміхнися вечірній зорі.

* * *

Як завжди – несподівано, раптом,
Хоч давно вже, здавалося б, міг
Неохоче, а так, ніби жартом,
Падав перший по-справжньому сніг.
 Падав сніг, падав сніг прямовисно,
 Слава Богу, не дощ і не град,
 Мов земля одягала зумисно,
 Дорогий празниковий наряд
На побачення осені й стужі,
На побачення літа й зими,
Тільки губи твої, ніби ружі,
Так звабливо цвіли у пільмі.

Валентина

Я не знаю і знати не можу,
І чи може насправді це бути?
Хто на світі мені допоможе,
Щоб тебе, Валентино, забудь?
 Щоб забути твої очі і руки,
 Ті гарячі кохані уста,
 І ту чорну хвилину розлуки,
 І життя, як оселя пуста?
Валентино моя, Валентино,
В цім житті не буває чудес,
Ти прийшла в мою долю, як зірка,
Ти була у житті, як весна.
 Валентино, на серці так гірко,
 Ти у ньому лишилась одна.
 Валентино моя, Валентино,
 Відлітають літа, відліта...
Валентино моя, Валентино,
Давня юність моя золота.

* * *

Небес мінливі переливи,
Смарагди рос на вранішнім цвіту,
Веселки в небі після зливи,
І я босоніж літеплом іду.
 Іду-іду, а марево далеке,
 Зове ота неблизька синя даль,
 Кружляє сонечком обласканий лелека,
 А з ним любов і давнішня печаль.
Любов моя – життя мого живиця,
У соснах і зозулиних гаях,
У тихих водах, у криницях,
У слові, мові, маминих піснях.
 Печаль, печаль – нема стежини,
 Так швидко виростають спориші...
 Лелека мій кружля над пустками години,
 Любов і смуток навпіл у душі.
По тій стежині ніжкам дріботіти,
Збивати краплі теплої роси,
Лягають трави – пусток мито
Під посвист жала гострої коси.
 Впаде зело і стане тлінним прахом,
 І не потрібні будуть сонце і роса,
 Кружля лелека в небі білим птахом,
 Втинає день від вічності коса...

* * *

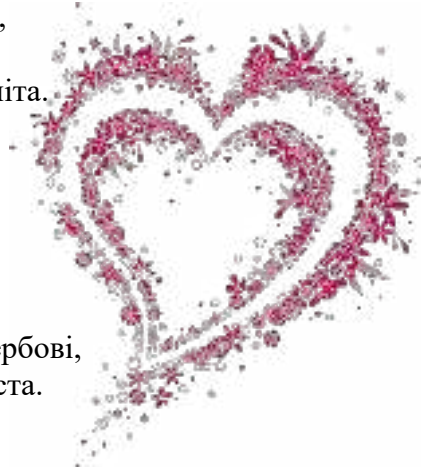
Ах, вересовий дим осіннього туману,
Над плесами прозорими Десни,
Ти вводиш знов мене в оману,
Щоб сплутав осінь з ранками весни.
Та карта бита бабиного літа,
І осінь викидає козирі,
На стежку, памороззю вкриту,
Лягає лист багряно на зорі...

* * *

Шепче тихо зимовий світанок,
І остання зоря загаса,
– Добрий ранок тобі, добрий ранок,
Мов зоря, пламеніють уста.
– Добрий ранок тобі, добрий ранок,
Шепче тиша світанку густа,
Сонце з вітром не займуть фіранок,
І планета, здається, пуста.
– Добрий ранок тобі, добрий ранок,
Хай добро приходить удень, –
Тихо шепче зимовий світанок,
Стука в шибку засніжений клен.
Шепче тихо зимовий світанок,
І досвітня зоря загаса:
– Добрий ранок тобі, добрий ранок,
Сніжно-біла зимова краса.

Моя любов

Без любові не квітнуть столиці,
Не буяють без неї міста,
Не сіяють в півнеба зірниці,
Не тріпочуть кохані вуста.
Любов, любов, жадана і неждана,
Любов тривожна і любов свята,
На щастя двом ти небом дана,
Життям земним бентежно проліта.
Без любові не йдуть у дорогу,
Калинові не стелять мости,
Утамує і біль, і тривогу,
Не кажи лиш любові «прости».
«Пробач» не говори любові,
Хай не кричать ізболені вуста,
Нехай з сердець, мов котики вербові,
Любов і ніжність щедро пророста.

Спогад про літо

Долина духмяного цвіту,
Нестоптаних росяних трав,
Дві стежки з тобою у літо
З тобою під зорями слав.

Дві стежки, дві стежки у літо,
Як пахли уста і меди –
Цілунків незбиране мито,
Збирали під зорями ми.
Зібрали цілунків достатньо,
І квота серйозна була,
Та літо скінчилося штатно,
І осінь під ноги лягла.

Лягла, мов срібло кладовища,
Вітри, наче гул літака,
Над полем гуляє вітрище,
І ти вже якась не така.
Ну, звісно, не та, бачу зримо,
Та, власне, банальна тут річ –
Скінчилося літо, під зиму
Ти любиш натоплену піч.

* * *

Пучок трави лісного звіробою,
Окріп скипає на вогні,
А ми удвох, удвох з тобою,
Удвох з тобою ми одні.

Сплелися віти замість неба,
І закипають почуття,
Хоч ти шепочеш все: «Не треба», –
Не буде потім каяття.
Сьогодні зорі, небо, віти,
І закипає дикий чай,
Любити, зараз же любити!
Любов нуртує через край.

Коротка ніч

Запрошу у гості тихий вечір,
Поряд себе посаджу за стіл,
Горобина ледь прикриє плечі,
Хусткою з туманами навпіл.

Ніжна цвітом, молода і юна
Тихо нам співатиме пісні,
Солов'ї підхоплять – і відлуння,
Хвилею полине по Десні.

А вона, мов чайка в синім морі,
Не схова туман усю красу,
Упадуть, мов роси, чисті зорі,
У її розплетену косу.

Не віддам ні гостю, ані другу, –
Кане вечір – не у ньому річ,
Білокоса зоряна подруго,
До чого ж була коротка ніч...

Ніжно пахнув рогіз

Тихо день догорав за рікою,
Сонце з вітром лягали спочить,
Пахли губи твої лепехою,
З лепехою злилася блакить.

Де ріка та піщаний узвіз,
Нас зненацька застала гроза,
Берег річки, узвіз, ніжно пахнув рогіз,
Дивно пахла в грозу лепеха.

Лепеха, лепеха, падай, дощик, униз,
Падай, дощик, униз – не стихай,
Ніжно пахне рогіз, ніжно пахне рогіз,
Дивно пахне в грозу лепеха.

Парасолі не мав – пригортав, цілував,
Дощик літній і літня гроза,
Пригортав – цілував, в тім вини я не мав,
Винувата була рогоза.

* * *

А вечір дихав полиново,
Із тонким присмаком жури,
Напій солодкий малиновий –
І той гірчив не до пори.
Гірчили губи, ледь солоні,
Цілунок теж гіркі від сліз,
Так не хотілося долоням
Від тебе братись до валіз...

Мить кохання

Бузинові віти
Мокнуть під дощем,
Ніжні, білі квіти,
Чому сум і шем?
Білі-білі квіти,
І твоє плече,
Бузинові віти
Дрібний дощ січе.
Бузинові віти,
Губи з мигдалю,
Разом з теплим літом
Як я вас люблю!
Бузинові віти,
Ніжних губ мигдаль,
Як вас не любити, –
Літо, не печаль!
Губи, плечі, стан,
Хмелем оповиті,
У очах – туман.
Літа очі, ясні зорі,
Бузиновий світ,
У любові синім морі
Білопінний цвіт.

* * *

Нащо цей сніг, холодний вітер,
Коли шпачок так весело кричав,
І хлібороб свій піт весняний витер:
Сівалку в поле лаштував.

Чому цей сум, коли зима позаду,
Попереду і сонце, і тепло,
Травневий дощ, буяння дивне саду,
І перший лист, і запашне зело.

Останній сніг зими, останній,
Недовго залишається іти,
Кружляє сніг, кружляє вальс прощальний,
За снігом тим лишилися я і ти.

* * *

Розпусти, березо, свої віти,
Розпусти невінчану косу,
Як тебе, берізко, не любити,
Білокору сонячну красу?

А березень, а березень нуртує,
Струмками березень видзвонює, шумить,
І хто не з ним, той сам себе не чує,
Того весна не зможе пробудить.

Березень між соснами ступає,
Полісянок нині не впізнати,
У очах весняних сонце грає,
На устах цілунків не зібрати.

А березень, а березень нуртує,
Видзвонює вільшанкою в гаю,
І лише той, хто серцем весну чує,
Кохання стріне і любов свою.

Розпусти, березо, свої віти,
Розпусти розплетену косу,
Як беріз весною не любити,
Провеснем даровану красу.

* * *

Недавно, здається, недавно,
Каштан осипався до ніг,
І він поспішав, – ну, звичайно,
Спізнитись до неї не міг.

Осінній каштан осипався,
Ліхтар розгонив пільму,
Він їй здалеку посміхнувся,
Вона посміхнулась йому.

Каштан засипав листопадом,
Сніги засипали каштан,
Ті двоє плили незасніженим садом,
Їх ніс почуттів океан.

І хвилі великого моря,
Здійняті від шалу сердець,
Підносили їх аж під зорі,
Туди, де земному кінець.

* * *

Підпалила осінь мою душу,
Підпалила ночі мої й дні,
Я горю, й згоріти, мабуть, мушу,
В золотої осені вогні.

Осінь, осінь, відпусти-но мою душу,
Осінь, осінь, чом ти, осінь, не весна?
Я горю, ти чуєш, осінь – мабуть, мушу,
Вигорить душа моя до дна.

Вигорить душа моя до денця,
Осінь моє серце спопелить,
Подаруй очей мені озерця,
І тоді, можливо, буду жить.

Я заллю вогонь душі блакиттю
Двох жіночих молодих очей,
Листопадом ляжу, наче ниттю,
Золотою ниттю до її грудей.

* * *

Зазоріє зоря-зоряниця,
Зірка в небі і зірка земна,
Дай напитись, батьківська кринице,
Угамуй біль і спрагу до дна.

Наче мати, калинове віття,
Піт змахне і торкнеться чола,
Любисткове пахуче суцвіття,
Де стежина батьків пролягла.

У любистку настояні ночі,
І путівки в старому саду,
Повернути в дитинство так хочу,
Та все далі від нього іду.

Прийде час, і залишаться зорі земними,
А небесні свої стануть вмиль,
То ж зорійте, зірки-зоряниці,
І калина батьків нехай тихо шумить.

* * *

Пливуть тумани сині над рікою,
Тумани між високих берегів,
І ніби ти торкаєшся рукою,
Мого чола і посивілих брів.

Тумани сині, наче синє небо,
І синє небо аж на дні ріки,
В житті мені, повір, нічого вже не треба,
Окрім твоєї ніжної руки.

Тумани сині, наче сині очі,
Як сині очі, повні ласки і тепла.
І від життя, повір, нічого вже не хочу,
Щоб погляд, наче стежка, пролягла.

І я піду по стежці у тумані,
Де два круті високі береги,
І станеш справжня ти, а не в омані,
З'єднаєм в коло поцілунком дві дуги.

* * *

Дика грушка, дика грушка,
Попід нею – виноград,
Чом – не знаю, ніби мушу
Віднайти давнішній сад.

Грушко дика, дай пораду,
Дуже скоро холоди,
Покажи старого саду,
Дика грушко, хоч сліди.

Того саду, того саду,
У весняному цвіту,
Може, знову, як принаду,
Юнки губи там знайду.

Стиглі вишні губ дівочих,
У очах – вишневий цвіт,
Покажи лиш, дика грушко,
Того саду хоча б слід.

З дички-грушки, з винограду,
Жовте листя опада,
Того саду, мого саду
Не знайти вже і сліда.

Ех, стиглі вишні губ дівочих,
У очах – вишневий цвіт,
І я скинуть дуже хочу
Жовтий лист десятків літ.

Скинуть роки, скинуть роки,
Опинитись у маю,
Щоб дзвінками стали кроки,
Стріти молодість свою.

* * *

Ми дивились з тобою на воду:
Зорі, ніч, ще темніша вода,
Була риба на гарну погоду,
Ніч пахуча була і густа.
Ніч густа, шелюга і латаття
Пахли так, як ніколи в житті,
І білили сорочка та плаття,
Пахли трави шовкові густі...

* * *

Кирея, упала кирея,
Упала з плеча козака,
Його зчарувала Німфея,
Її білосніжна рука.
Киріївчанка, киріївчанка,
Дитина поля, лісу і води,
Хто стріне очі твої на ганку,
Загубить спокій назавжди.
Тебе творила не одна природа,
Тебе ліпили самі боги,
Твоя небесна чиста врода,
Як Убеді весняні береги.
Твої уста – пелюстки маку,
І меду хміль на тих устах,
Немов богам саму подяку
Тебе нестимуть на руках.

Тепло долонь і шепіт серця,
Ніжнесенько, юначе, обнімай,
Її очей два сонячних озерця,
Кохай, юначе мій, кохай.

Киріївчанко, киріївчанко,
Вечірня зоре і ранковий вітерець,
Стрічає вас нехай на ганку
Малий любисток двох закоханих сердець.

* * *

А твій погляд такий, як вода
Із деснянських чарівних глибин,
Наче хвиля, у тебе хода,
Ти уся, як коштовний бурштин.
 Задеснянко моя, задеснянко,
 Біла лілія, ніжна блакить,
 Як же можна було, полісянко,
 Спраглим серцем тебе не любить?
Біла лілія, біла лілея,
Тихі води, прозора блакить,
Задеснянка моя, мабуть, фея,
Тихі води теж можуть згубить.
 Тихі води Десни, наче чари,
 Наче вії на очі лягли,
 Твої губи, як ті яничари,
 Мою душу в полон затягли.
І страждає душа у глибинах,
У глибинах жіночих очей,
Задеснянко, моя ти перлина,
Тихий усміх коротких ночей!

Соняшник і кульбабка

Присвята батькам моєї колеги, вчителя української мови та літератури Валентини Мовчан – Миколі Яковичу та Ганні Михайлівні Ткаченко з с. Високе Борзнянського р-ну

Схилився соняшник в осіннім тихім сумі,
До сивої кульбабки на стерні,
Мов літній чоловік і жінка у задумі
У передзим'ї, у осінні дні.

Життя пройшло... Життя – коротке літо,
Журавлики проплакали давно,
Лишилися удвох, порозлітались діти,
І щастя випите хмільне вино.

Геть сивий соняшник шепоче щось кульбабці
На гострому осінньому вітру,
Схилився у смушевій чорній шапці
І ніби просить: «Дай сльозиночки зітру»...

– Я завинив. Пробач мені, кульбабко,
Що мало сонця тобі дарував...
Схиляється маленька, кутається – зябко,
Якби ж то знав, якби ж то знав...

Якби ж то знав, якби було те знати,
Що буде осінь і небуття холодної зими...
Кульбабочка маленька, наче сива мати,
Схиляється до самої землі.

Тріпоче листя соняшника в небі,
Немов руками б'є об поли сивий дід –
Любить, любити, люди, треба,
Коли життя ще піднімається в zenіт.

Тріпоче соняшник листочками над світом,
Кульбабку закриває, як дитя,
І диво – зацвіла у сніг жовтеньким цвітом
Наприкінці короткого життя.

Цвітять і ви, хороші, добрі люди,
Назад у нас не буде вороття.
І біль хай не стискає ваші груди,
Життя – таке воно, таке, як є, життя.

* * *

Ще палають осінні заграви,
Догорає осіння зоря,
Тихо паморозь пада на трави,
Наша осінь в лісах догора.
Наша осінь, поглянь, догорає,
Багрянієна вітах калин,
Рання паморозь тихо лягає,
А осінній туман, ніби дим.
Сивим димом туман на узлісся,
Від вогню на гілках горобин,
Догора наша осінь поліська,
Тихим маревом осені днин...

* * *

Минулого ніяк не заспокою,
Все стукає і стукає в вікно,
Немов твоєю ніжною рукою
Вмикає спогадів минулого кіно.
Знімає біль, знімає втому,
Твоя, як літепло, рука,
І йдеш нечутно ти по дому,
Така, як в пам'яті, така...
Твої вуста – як подих літа,
Здається, з краплями роси,
Легким туманом оповита,
Далеко Лувру до краси!
Краси любистку, подиху і літа,
Живих твоїх усміхнених очей...
Знов стукають у шибку віти,
Моїх безсонням зболених ночей.

Погляд жінки

Я поспішав за часом навздогінки,
Бувало, спотикався, падав у останню мить.
Не слово, просто погляд з болем жінки,
З колін підводив, і просив іти і жить.
І я живу. На горе, зло, а мо й на втіху,
Про те лиш знає сам Творець.
Цінуюте погляд жінки, справді віху,
У погляді її була життя, або всьому кінець...

* * *

Нежный луч над землею заката,
Как твоя, моя радость, рука,
Мы «до завтра» простились когда-то,
Оказалось, увы, навсегда.
 Солнца луч прошлых грез,
 В час заката весеннего дня,
 Как когда-то тепло твоих глаз,
 Моя радость, пленили меня.
Нежный луч, нежный луч над землею,
И прощай уходящий мой день,
Никогда я не встречусь с тобою,
Все длинней и длинней твоя тень.
 Нежный луч над землею заката,
 Как твоя, моя радость, рука,
 И в душе у меня как когда-то,
 Как мечты – облака, облака...

* * *

Я решил – для меня, каждый день, как последний,
Не «пока», а «прощай» говорить,
Будет зимний он или летний,
Слышь, прощай, и попробуй простить.

Слышь, прости за улыбки и шутки,
За звонки, словно ливни весной,
За короткие наши минутки,
И прости, что не стала женой.

Ты пости, пока я на дороге,
А на небе мы все прощены,
Ну и прошлое, ладно, не трогай,
Мы там были с тобою одни.

Мы там были с тобою глазами,
Мы там были с тобою душой,
Каждый день, как последний, был с нами,
Ну скажи – «Я прощаю, родной!»...

* * *

Не хотів би затриматись в нашому світі,
Своєчасно піти в інший світ,
Мо', частіше там буду радіти,
І зустріне увесь мене рід.

А чи будуть земні там світанки,
Теплий день, сніговий, падолист,
І чи будуть у мене коханки,
Журавлині ключі і шпачка перший свист?

Мабуть ні, мабуть ні,
То ж не буду туди поспішати,
Уподоблюсь на скелі сосні,
І попробуй мене відірвати! –
Сосничани завжди на коні!

ІХ. УКЛОНИТИСЬ СТЕЖКАМ В ПОЗОЛОТІ, ДЕ МОЇ ЗАБЛУКАЛИ РОКИ, НЕ В РОЗВАГАХ РОКИ – У РОБОТІ...

* * *

Учителько моя далека перша,
Світла пам'ять лишилась про Вас,
Ви снитесь давно і не вперше,
Ніби знову заходите в клас.

Ви заходите прямо з пороші,
Сонце сяє у Ваших очах,
– Добрий ранок, мої ви хороші,...
А хурделиці слід на плечах.

Ми до Вас біжимо із-за парти,
Обнімаєм, як рідну свою,
І даруєм листочки зірваті
З Вами разом в осіннім гаю...

* * *

Непомітно спливають роки,
Зорепадом – події і дати,
Знову осінь і кличуть стежки
До шкільного порога від хати.

Вересню, сонячний вересню,
Кличем щоранку у путь,
Вересом синім, ах, вересом,
Очі дитячі цвітуть.

Осінь, жоржина зів'ята,
Вкрите багрянцем усе.
Милі мої ластів'ята,
Вчитель вам серце несе.

* * *

Увійшла до школи нині тиша,
Не луна дитячий звичний гам...
Та ніхто за партами не пише –
В школі радість з смутком пополам.

Не впізнати шибеника Саші,
Однокласниці розпущена коса,
Он які прекрасні діти наші,
Наша юність, сила і краса!

Прийняла востаннє рідна школа,
Обняла за плечі – не журись!
Глянь на вчителя, як ще ніколи,
У житті на нього не дививсь.

Подивись у очі – як у мами,
Тихий смуток, радість і печаль,
Згадуєш, як теплими руками,
Одягала шапку, рукавички, білу шаль.

То ж вона безсонними ночами
Виправляла твори ваші вам,
Подивись у очі – як у мами,
Не носіть образ на рідних мам!

Подивись на вчителя – ще рано,
Досить рано впала сивина,
Не завдайте кривди, болю, рани –
Вчителька, як мама, у житті одна.

Поспішайте, юність за порогом,
Хай щастить вам, діти, в добру путь!
Та дороги – всі в житті дороги,
Все одно до школи приведуть.

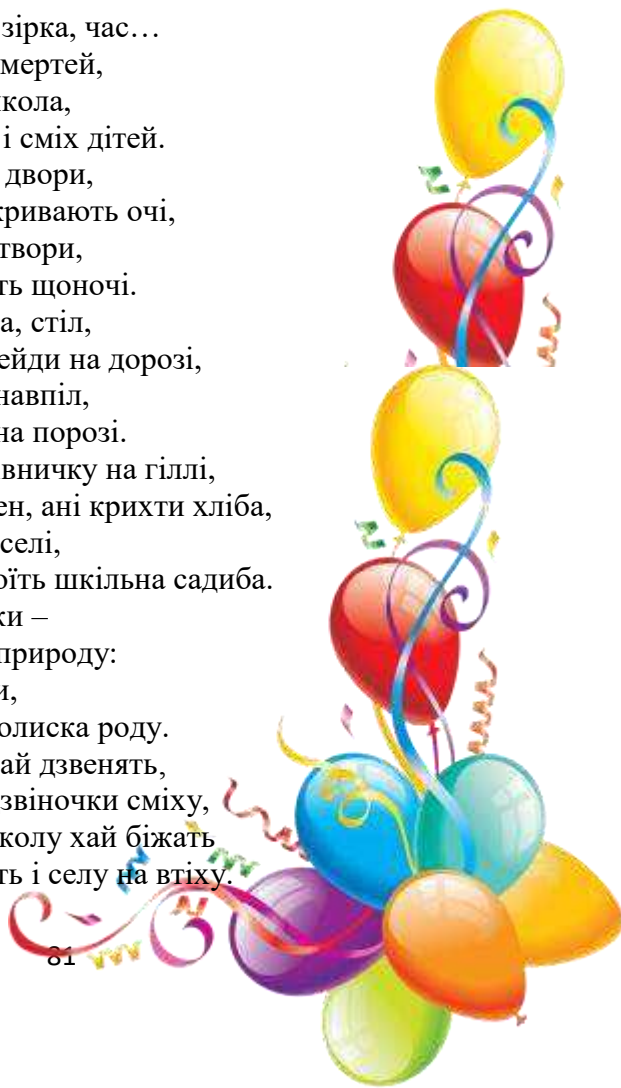
Візьмете за руки через роки
Ви своїх усміхнених дітей,
Стихнуть в коридорі школи кроки –
Вчитель усміхнеться од дверей.

* * *

Школо! З ювілеєм ми тебе ще раз вітаєм!
Від душі ми тобі бажаєм:
Прощітання, краси і добра,
Щоб ти довго і творчо жила,
Щоб усміхалось щасливе майбутнє,
І було в тобі все незабутнє.
І хоч два роки назад пройшла твоя реорганізація,
Всі тобі бажають, щоб
ПершOVERесень діток стрічав,
А дзвоник завжди проводжав...

Вмирає все: людина, зірка, час...
Та найстрашніше із смертей,
Коли в селі вмирає школа,
Змовкають дзвоники і сміх дітей.
 Пустіють класи і двори,
 І вікна школи закривають очі,
 Змовкає щебіт дівтори,
 І лиш сичі кричать щоночі.
Не треба дошка, карта, стіл,
Лежать шматочки крейди на дорозі,
І серце намальоване навпіл,
Забута лялька плаче на порозі.
 Гойдає вітер годівничку на гіллі,
 Немає там ні зерен, ані крихти хліба,
 Закрита школа у селі,
 Пуста й глуха стоїть шкільна садиба.
Село і школа в усі віки –
У світі має все свою природу:
Не буде моря без ріки,
А школа для села – колиска роду.
 Отож, нехай, нехай дзвенять,
 У школі гамір і дзвіночки сміху,
 Щороку діти в школу хай біжать
 Батькам на радість і селу на втіху.

* * *

І досі дивиться село
На мене дітками з-за парти,
І щоб там в світі не було,
Вони душі і серцю стільки варті!
 Оті маленькі бутівчани,
 З очима синіми весни,
 Купальські вежи завітчані,
 І крига скреслої Десни.
І шум сосни, і талі води,
Криниці плескіт за селом,
І досі не забуті броди,
Під білим чайчиним крилом.
 Давно малеча – дяді, тьоті,
 Життя наче й не було,
 Лиш біла чайка у польоті,
 Над стежною бутівською в село.
Та кружля над Десною, ланами,
Двоголовий проклятий орлюга,
Діти наші прощаються з нами,
Йдуть змінити убитого друга.
 Бутівчани мої, бутівчани,
 Іще вчора були дітлахи,
 А сьогодні ви стали рядами
 І закрили собою від «раші» шляхи.
Повертайтеся, мої бутівчани,
Ви герої в житті, не в казках,
Вас чекають дружини, батьки, ваші мами,
Повертайтеся живими під свій дах.
 Хай зорять же віконцями хати,
 У бутівських вишневих садах,
 Повертайтеся живими, солдати,
 Повертайтеся під отчий свій дах!

* * *

*Присвята «зоряним» хлоп'ятам Задесення, членам УМАКО
«Сузір'я» – Сергію Звигляничу та Олександру Миколаєнко,
випускникам Великоустівської ЗОШ І-ІІ ст.*

Сузір'я дитинства. У чому воно?
Не знав і не думав ніколи,
Згадалось раптово: було так давно,
Як звістка, що завтра до школи.
Та перша зоря – наша рідна ненька,
А друга – Вкраїна, що матір'ю зведе,
А зіронька третя – домівка рідненька,
Що душу бентежить простим чебрецем.
Назавжди із нами зоря-сторононька,
Де трави шовкові і зорі ясні,
І батькова щедра в мозолях долоня,
І зорі на хвилях красуні-Десни.
Яскраві зірки, що над небом «Артеку»,
Над рідним Поліссям не менше зірок,
Як хороше дихать в діброві у спеку,
У космос із Коропу – всього лиш крок!
Так сий же, Полісся, своїми зірками,
Наповнюйся щебетом літніх дібров,
«Сузір'я» з дитинства хай буде із нами,
Як сонце, як небо, як мами любов!

* * *

Грудень, грудень, ти знову на часі,
Знов стежки – монолітний бетон,
І танцюють сніжинки в неповторному вальсі,
І старенька сосна їм скрипить в унісон.
Забіліло усе, подивись, забіліло,
І дорогу, і ліс замело,
Чом же серце твоє защеміло?
Пригадалось усе, що було?

Перший сніг, забіліло довкола,
І сосна, і криниця, й село,
І маленька сільська наша школа –
Найдорожче, що в мене було.

* * *

*Колишнім учням, їхнім батькам, тим, хто знав і пам'ятає
Михайла Івановича Тимошенка*

Ось і все, що лишилось у нас:
Наші спогади, фото останні,
Невблаганно пульсує у Всесвіті час:
Літо, осінь, зима та розливи весняні.
Хай збігає вода в нашій рідній Десні,
Нехай сосни шумлять у задумі...
Покладіть йому цвіт до хреста навесні,
Жовтий лист покладіть у осінньому сумі.
Схилить голову він, як колись, за життя,
Із незнаного нам потойбіччя,
І нечутно промовить: «Спасибі, дитя...»,
Усміхнеться вам сонцем в обличчя.
... Покладіть жовтий лист на могилу йому...

* * *

Ах, Бутівко, моя ти Бутівко
Пахне осінь, і пахнуть сади,
І забутою стежкою літа,
Я так хочу до тебе прийти!
 Увійти в золоте надвечір'я,
 Коли сонце вже ледь над селом,
 І вклонитись не просто знечів'я,
 А вклонитись доземно чолом.
Уклонитись стежкам в позолоті,
Де мої заблукали роки,
Не в розвагах роки – у роботі,
І знайти слід своєї руки.
 І побачити очі дитячі,
 І почути дитячі слова,
 Дитинчата такі нетерплячі,
 А вертлява яка голова!
Поклонитись Криниці дзеркалам
І сосну притулить до щоки,
Як відпущено жить нам усе-таки мало, –
У роботі короткі роки!
 Ах, Бутівко, моя ти Бутівко,
 Позолоту осінню вдягла,
 І стежинка, маленька стежинка,
 Наче руку мені простягла...

Автобіографія

Я, Ветров Анатолій Михайлович, українець, народився 30.11.1953 р., а документально зареєстрований 01.01.1954 р. в с. Яблонка Сарненського р-ну Рівненської обл. Мати, Матвієнко Марія Омелянівна – вчителька математики, батько – Ветров Михайло Лукич – будівельник, хлібороб.

Після переїзду сім'ї в 1961 р. в с. Киріївку Сосницького р-ну, де мешкала бабуса Матвієнко Уляна Василівна, пішов до 1 класу, і в 1969 р. закінчив 8 класів Киріївської восьмирічки, та в 1971 р. закінчив Сосницьку середню школу ім. О.П. Довженка та вступив на фізико-математичний факультет Ніжинського ордена Трудового Червоного Прапора педагогічний інститут ім. М.В. Гоголя. На протязі навчання всі канікули працював на будовах України, Казахстану, Сибіру у складі студентського будівельного загону. Під час навчання кілька опалювальних сезонів працював штатним кочегаром в педагогічному інституті та на аеродромі військової частини дальніх бомбардувальників.

Після закінчення інституту в 1976 році отримав фах вчителя математики та фізики і був направлений вчителем фізики і математики в с.Нижній Бистрий Хустського району Закарпатської області, де і працював до 1978 року.

У 1978 р. перевівся в Сосницю на посаду вчителя фізики професійно-технічного училища. Восени цього ж року був призваний до лав Збройних Сил і проходив дійсну службу в Забайкаллі півтора року, де отримав військову спеціальність телеграфіста, механіка ЗАС-апаратури та командира відділення. Після демобілізації в званні сержанта в 1980 р. був переведений на посаду вчителя фізики Сосницької восьмирічної школи (В'юнище), а в 1987 р. – на посаду директора школи с. Бутівки аж до виходу на пенсію в 2012 р.

Постійно співпрацював з районним радіо, районною газетою, спонукав до цього колег та учнів.

Є членом літературно-мистецького об'єднання «Убідь», що діє при Сосницькій центральній бібліотеці.

Зміст

Телегуз В., Чабак В. Яке це щастя – володіти словом!	3
I. Ми українці, долі нагорода.....	5
Незалежна моя Україно!	5
Величний дух мого народу	5
Доброго ранку!	6
Добрий день!	7
Добрий вечір!	8
II. Високим небом вінчана свята моя земля	9
Шукав твій, Соснице, дитинець	9
Убеді	9
Сосниця	10
Ах В'юнко	10
Рідна моя «Almamater»	11
Я так давно не був на Потаманці ...	11
Ну, здрастуй, Вале, рідна сторона ..	12
Коли почую я: Чернігів	13
З-за обрію	13
Вдома	14
Утікла весна помежи сосен	15
Цнотливо ранок кутає туманом	15
Над Убіддю-лебідкою	16
Наші пращури знову із нами	16
Убідьчанка-киріївчанка	17
Велике Устя	18
Розкуйовджує вітер тополю	19
III. Живі - з ім'ям, безсмертні – без імен	20
Звёзды Победы	20
Як сиві хмари обр'їв	21
Афганський синдром	22
Афганістан.....	22
Россиянам	23
Не стреляйте!	24
Ви простіть мене, діти й онуки	24
Небесная сотня	25
П.І.Сахну та його побратимам ...	26
IV. «Рідне сонечко, маленька сива мати у травневому святковому саду»	27
Старенька хато із мого дитинства ..	27
Синім димом бузок зацвіта	28
Палісад матусиної хати	28
Зима селянина.....	29
На перші котики	29
Остання нива батьківського жита ..	30
Пам'яті батька	31
Теплий промінь батьківської хати.....	31
Під місяцем і зорями.....	32
Зацвіте у полі материнка	33
Невтомні бджілки-трудівниці	33
Синові	34
Воно біжить мені навстріч.....	34
V. Хай юним душам ці джерела на все життя дають сили	35
Олексі Десняку.....	35
Пам'яті О. Десняка.....	36
Олексин край	36
О.П.Довженку	37
Мій Довженко	38
Століття рідної газети	38
М. П. Адаменку – 75	39
В.Ф. Высоцкому в его 80-летие....	40
VI. Умитий чистою росою мого Полісся первоцвіт	41
Полісся первоцвіт	41
Наче груди жіночі, річки та озера..	41
Горобино моя, горобино.....	42
Сьогодні вже, дивлюсь	42
Шумлять дощі	43
Поглянь – а літа знов немає	43
Бабине літо	44
Білий сніг	44
VII. Сильний силою я неземною ..	45
Неправда те, що коло без початку ..	45

Виводить ранок за ворота дому	45	Небес мінливі переливи	64
Років життя нанизує намисто	46	Ах, вересовий дим	64
Зелена бронза	46	Шепче тихо зимовий світанок	65
На цвинтарі старому	46	Моя любов	65
Елегія	47	Спогад про літо	66
Хай Вас не квапить час у осінь	47	Пучок трави лісного звіробію	66
«Із пуху в прах».....	48	Коротка ніч	67
Життя розкладає пас'янси	48	Ніжно пахнув рогіз	67
Незметений засніжений поріг.....	49	А вечір дихав полиново	68
А час іде	49	Мить кохання	68
Не знаю	50	Нащо цей сніг	69
Моя філософія	50	Розпусти, березо, свої віти	69
Я не бажаю зла	51	Недавно, здається, недавно	70
Мій дім з піску і синього туману ...	51	Підпалила осінь мою душу	70
Арій	52	Зазоріє зоря-зоряниця	71
Я прощаюся з літом	52	Пливуть тумани	71
Не зіпхнуть мене з кулі земної	53	Дика грушка	72
Не плач	53	Ми дивились з тобою на воду	73
VIII. Киплять бузки нестримно		Кирея, упала кирея	73
почуттями	54	А твій погляд такий, як вода	74
Киплять бузки нестримно	54	Соняшник і кульбабка	74
Давай зіграємо у сніжки	54	Ще палають осінні заграви	76
Моя весна давно позаду	55	Минулого ніяк не заспокою	76
Я так давно тебе не бачив	55	Погляд жінки	77
Не крига у серці	56	Нежний луч	77
Не усім те дано зрозуміти	56	Я вирішив	78
Креслить дощ	57	Не хотів	78
Не треба, не треба пробачень	57	IX. Уклонитись стежкам в позолоті,	
Послухай тишу	58	де мої заблукали роки,	
Я зірками для тебе засію	58	не в розвагах роки – у роботі.....	79
Нема тепла осінній квітці	59	Учителько моя.....	79
Що зацвів іван-чай одинокий	59	Непомітно спливають роки	79
Зацвітає весна білим цвітом лілеї... 60		Увійшла до школи нині тиша	80
Свято Валентина	60	Школо! З ювілеєм	81
Заплави за Десною	61	І досі дивиться село	82
Даремно стежку прокладаю	62	Сузір'я дитинства.....	83
У тебе – переваги віку	62	Грудень	83
Надвечір'я	62	Ось і все, що лишилось у нас.....	84
Як завжди – несподівано	63	Ах, Бутівко	85
Валентина	63	Автобіографія	86

